

MASKIL JEW FEMMINIL?

F'DAN L-ARTIKLU TA' **DR GEORGE FARRUGIA** NISPJEGAW FIL-QOSOR X'INHU L-ĠENS GRAMMATIKALI U LIEMA HUMA L-KRITERJI DIFFERENTI LI JUŻAW IL-KELLIEMA TAL-MALTI BIEX JAGHTU ĠENS PARTIKOLARI LIN-NOMI KOLLHA FI LSIENNA

Meta tistaqsi lil xi hadd x'jifhem b'ġens grammatikali, it-tweġiba aktarx tkun "maskil jew femminil" inkella "raġel jew mara". U jekk titolbu xi eżempji, ma trid xejn biex jgħidlek xi haġa bħal: "'kompjuter' raġel u 'frigg' mara". Fil-verità, dawn la huma raġel u lanqas mara għax magni u ma jappartjenu għall-ebda sess. Imma t-tweġiba turina kemm inħalltu s-sess tal-persuna mal-grammatika.

Minkejja li l-modi kif nikklassifikaw id-dinja huma riflessi fil-grammatika tal-lingwa li nitkellmu, is-sess u l-ġens mhumiex l-istess haġa. Filwaqt li s-sess huwa haġa bijoloġika li tappartjeni għall-bnedmin, il-ġens marbut mal-grammatika. Fi kliem sempliċi, il-ġens hu wiehed mill-modi li bih f'xi lingwi nikklassifikaw in-nomi. Qed ngħidu 'wiehed mill-modi' għax jeżistu sistemi oħra li bihom nistgħu nikklassifikaw in-nomi, u 'f'xi lingwi', għax mhux il-lingwi kollha għandhom il-ġens.

Fl-istess hin, fil-lingwi bil-ġens grammatikali, bħall-Malti, jeżistu differenzi fin-numru tal-kategoriji u fuq kif jiġu kklassifikati n-nomi. Ngħidu aħna, fil-Ġermaniż insibu t-tliet kategoriji tal-maskil, il-femminil u n-newtru; l-Iżvediz modern għandu biss il-ġens komuni u l-ġens newtru. Fil-Frañċiż, it-Taljan, l-Ispanjol u l-Għarbi nsibu l-maskil u l-femminil. Fil-Malti għandna wkoll din is-sistema, wirt Għarbi, li biha kull nom jingħata ġens maskil jew femminil u l-kliem l-iehor fil-kuntest, f'relazzjoni grammatikali miegħu, ikollu jaqbel miegħu kif jidher f'dan l-eżempju:

Il-**libsa** l-**bajda għadha** mhix **mghoddija** u l-**qalziet** l-**iswed** li **kien** għall-**hasil għadu mahmuġ**.

Ir-relazzjoni ta' bejn il-ġens grammatikali u s-sess bijoloġiku

Għalkemm, kif rajna, teżisti relazzjoni bejn il-ġens u s-sess, din mhijiex diretta. Li kieku kienet relazzjoni diretta, l-ismijiet li nagħtu lill-oġġetti ta' madwarna kienu jingħataw l-istess ġens fil-lingwi kollha imma ma jiġrix hekk. Pereżempju, il-kelma li tirreferi għax-'xemx' hija femminil fil-Malti, maskil fit-Taljan u newtru fir-Russu. Imqar il-ġens li jingħata lill-kliem li jirreferi għall-persuni, f'xi lingwi ġieli ma jkunx jikkorrispondi għas-sess tar-referent tiegħu. Fil-Ġermaniż in-nomi 'Kind' (tifel/tifla) u 'Mädchen' (tfajla) jingħataw il-ġens newtru 'das', li tistennieh aktar mal-kliem li jirreferi għal xi oġġett milli għal persuna. Aktar minn hekk, il-kategoriji tal-ġens grammatikali maskil u femminil jinkludu nomi inanimati li m'għandhom l-ebda rabta ma' sess jew iehor.

In-nomi inanimati

Il-maġġoranza assoluta tan-nomi li jirreferu għal ħwejjeġ bla ħajja fil-Malti x'aktarx nagħtuhom il-ġens skont it-tarf tagħhom. Bħala regola ġenerali, jekk in-nom ikun jispiċċa bit-tarf *-a* jew *-i* aktarx nagħtu il-ġens femminil (eż. 'mejda', 'xkora', 'fjura', 'vuċi', 'infezzjoni') filwaqt li jekk ikun jispiċċa bit-tarf *-u* jew b'konsonanti nagħtu il-maskil (eż. 'arblu', 'velu', 'pitazz', 'flickun', 'kompjuter'). Xi drabi n-nisel tal-kelma jkollu wkoll importanza fl-għażla tal-ġens. Pereżempju kliem ta' nisel Għarbi jew Inġliż li jispiċċa bit-tarf/hoss [i] x'aktarx ikun maskil eż. 'mixi', 'giri', 'deni', 'curry', 'whisky', 'dinghy' filwaqt li kliem ta' nisel Sqalli jew Taljan li jispiċċa bl-istess tarf/hoss x'aktarx ikun femminil eż. 'analizi', 'edukazzjoni', 'tezi'.

In-nomi l-ġodda li jidhlu fil-Malti, anke jekk jidhlu minn lingwa li fiha ma jkunux jingħataw ġens, bħall-Ingliż, iridu jingħataw ġens skont xi kriterju partikolari. Fil-każ tan-nomi mill-Ingliż, minbarra t-tarf tan-nom, jidher li hemm kriterji oħrajn li jiddeterminaw l-għażla tal-ġens:

(i) meta l-kelliema jagħtu l-ġens skont l-isem tal-kategorija ġenerali li jikklassifikaw in-nom fiha. Pereżempju, in-nomi 'kiwi', 'grapefruit', 'pineapple' u 'mango' iqisuhom femminili għax jikklassifikawhom taħt il-kategorija FROTTA; u n-nomi 'jeans', 'shorts' u 'pants' iqisuhom maskili, aktarx għax jikklassifikawhom taħt il-kategorija QALZIET.

(ii) meta l-kelliema jagħtu lin-nom mill-Ingliż l-istess ġens tan-nom Malti li jassoċjawh miegħu, jew il-ġens tan-nom Malti li jkun qed jintuża minflok. Pereżempju, in-nomi 'postcard', 'bicycle' u 'bedspread' jingħataw il-ġens femminil għax jassoċjawhom ma' 'kartolina', 'rota' u 'kutra/gverta', filwaqt li n-nomi 'diary', 'handbag' u 'job' jingħataw il-maskil għax aktarx ifakkruhom fi 'djarju', 'basket' u 'xogħol'. Minhabba f'hekk, m'għandniex nohduha bi kbira li xi nomi mill-Ingliż għad m'għandhomx ġens fiss. Ngħidu aħna, issib min jgħid 'esej twi/a', 'l-email qrajtu/qrajtha', 'toaster abjad/bajda', 'ashtray maħmuġ/a' u 'tablet ġdid/a'.

In-nomi animati

In-nomi li jirreferu għan-nies u għal referenti oħra ħajjin jingħataw il-ġens aktar fuq it-tifsira tagħhom milli skont it-tarf. Għaldaqstant, nomi li jirreferu għal ħlejjaq ta' sess maskili, jew tipikament għal irwoli maskili, jiehdu l-ġens maskil u dawk li jirreferu għal ħlejjaq ta' sess femminili, jew għal irwoli marbuta miegħu, jiehdu l-ġens femminil. Ngħidu aħna, in-nomi 'omm' u 'soru', minkejja li jispiċċaw b'tarf maskili, jingħataw il-ġens femminil għax jirreferu għal mara, filwaqt li 'papa' u 'patrijarka' jiehdu l-maskil minkejja li jispiċċaw bit-tarf -a li hu marbut mal-femminil. In-nomi li jirreferu għan-nies u għall-karigi u x-xogħlijiet tagħhom ma jidhlux f'keffa waħda. Hemm każi fejn jeżistu żewġ forom, waħda li tingħata l-ġens maskil għax tintrabat ma' raġel, u l-oħra l-femminil għax tintrabat ma' mara eż. 'tabib/a', 'għalliem/a', 'spiżjar/a', 'attur/attriċi', 'ambaxxatur/ambaxxatriċi'. Jeżistu ftit nomi li, għalkemm jirreferu kemm għal raġel kif ukoll għal mara, jingħataw ġens wieħed eż. 'persuna'

(f), 'tarbija' (f) u 'wild' (m). Hemm kategorija oħra, li qiegħda tikber minhabba l-kuntatt mal-Ingliż, li tiġbor in-nomi b'forma waħda li tista' tingħata kemm il-maskil kif ukoll il-femminil eż. 'ministru', 'kaptan', 'pulizija', 'uffiċjal', 'sindku', 'speaker', 'kowċ', 'plejer', 'manager'. Dawn jissejju nomi ta' ġens komuni.

Minhabba li n-nisa qed jidhlu aktar fid-dinja tax-xogħol u jokkupaw pożizzjonijiet li qabel kienu dominju tal-irġiel, ċerti nomi li kienu jingħataw il-maskil, illum jistgħu ma jkunux japplikaw għan-nisa. L-opinjoni ġenerali dwar dan hija maqsuma. Hawn nisa li jippreferu jissejju bil-forma maskili għax iqisuha aktar prestigjuża eż. 'L-avukat Maria Borg', 'id-Direttur Ann Farrugia', 'il-Kummissarju Sarah Attard', u oħrajn li jippreferu l-forma femminili eż. 'L-avukata Maria Borg', 'id-Direttriċi Ann Farrugia', 'il-Kummissarja Sarah Attard'. Konklużjonijiet uffiċjali dwar dan l-iżvilupp soċjolingwistiku għad m'għandniex imma d-diskussjoni dwar din it-tema soċjali sensittiva, b'komplikazzjonijiet grammatikali, nistgħu ngħidu li bdiet.

Fl-2017 l-Akkademja tal-Malti organizzat seminar pubbliku fuq is-sessiżmu fil-Malti. Matulu ġew diskussi temi bħar-relazzjoni ta' bejn il-ġens u s-sess, aspetti marbutin mal-ġeneru, il-verżjonijiet ta' 'Ms' u 'Mx' bil-Malti, kif nirreferu għall-professjonijiet u x-xogħlijiet tan-nisa f'kariga, u s-sessiżmu fil-qwiel. Is-seba' preżentazzjonijiet ingabru fi ktieb, ipubblikat fl-2020, li għandu jservi ta' bażi għal aktar diskussjoni fuq il-lingwa inklużiva.

